

DN MAGAZINE

Dendrobatidae Nederland

December 2008 Jaargang 20

■ Kweekervaring met *Dendrobates tinctorius* ■ Chytrid

■ Polymorfisme in *Oophaga histrionica* ■ *Atelopus spumarius barbotini*

■ Een nieuwe naamgeving voor gifkikkers ■ De bak van Jeroen Hilferink

Planten in het terrarium V

Erik Wevers

In dit laatste artikel in deze serie over beplanting besteed ik onder andere aandacht aan orchideeën in het terrarium, die samen met onze geliefde pijlgifkikkers de parels in onze hobby vormen. Het begrip terrarium bestaat al sinds het midden van de 19^e eeuw. Wie had er toen kunnen bedenken wat er nu allemaal mogelijk is in wat in wezen niet meer is dan een glazen bak?

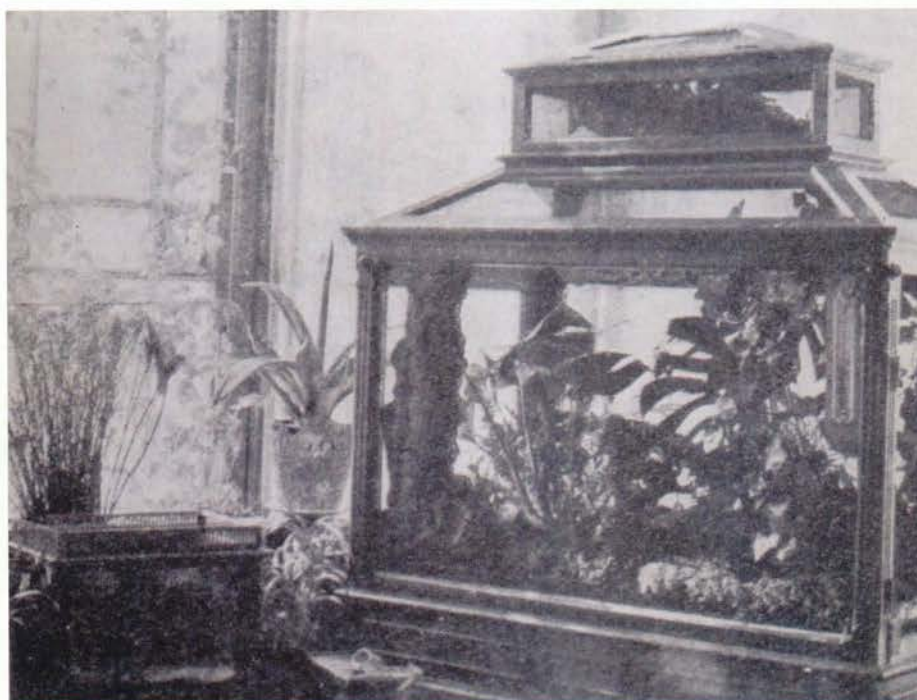
Het woord terrarium komt van terra (aarde) en -ium (net). John Ellis, een Londense koopman en natuurliefhebber, experimenteerde al in 1771 met glazen bakken. In 1836 perfectioneerde Dr. Nathaniel Bagshaw Ward deze glazen bakken die later naar hem vernoemd werden (Wardian cases). Deze bakken werden vanaf dat moment gebruikt om op de lange zeereizen vanuit de uithoeken van het Britse Koninkrijk bijvoorbeeld orchideeën en varens te vervoeren naar Engeland, waar vooral in de Victoriaanse tijd deze planten erg geliefd waren.

Op deze manier werd de basis gelegd voor onze hobby. Na een belastingverlaging op glas in 1850 werd dit product ook voor meer mensen toegankelijk. Toch heeft het nog zeker tot de jaren 1970-1980 geduurd voordat de terrariumhobby echt een booming business werd. Nu is bijna alles wat je te wensen hebt te koop, zie bijvoorbeeld de advertenties in ons DN-

Magazine. Het is nu dus zelfs mogelijk om het complete terrarium en de bijbehorende techniek aan te passen aan die bepaalde soorten planten en/of dieren die men wenst te houden. Bij mij gebeurt dat al een kwart eeuw met *Dendrobates tinctorius "azureus"*, waarbij ik moet zeggen dat het de kikkers niet echt uitmaakt of ze in een oud aquarium of een luxe nieuwe kikkerbak zitten. Ze hebben het bij mij altijd wel redelijk goed gedaan, wat denk ik meer zegt over de sterkte van deze dieren dan mijn verzorging. Deze aanpassing aan verschillende omstandigheden is denk ik ook de reden dat de *azureus* nog voorkomt in het wild, omdat de omstandigheden daar behoorlijk wat eisen stellen aan kikkers. Planten zijn wat betreft hun leefomstandigheden toch wat veeleisender. In dit laatste artikel van deze reeks besteed ik ook wat aandacht aan de familie der orchideeën. Orchideeën zijn voor een groot gedeelte eigenlijk

lelijke planten met vaak wel prachtige bloemen. Zo moeten ze onder andere echt goed licht hebben, en is luchtbeweging vaak essentieel. Als u niet aan deze voorwaarden kunt voldoen, moet u er niet aan beginnen. Ze vragen dus wel wat aandacht van ons. Vele soorten zijn net als de andere plantengroepen die wij in een terrarium gebruiken veel te groot. Daar komt bij dat de meeste soorten ook een rustperiode nodig hebben; een koude of droge periode om überhaupt te kunnen bloeien. De mooiste soorten komen van nature vooral voor in een tropisch nevelbos wat niet na te bootsen is. Deze soorten verlangen heel wat luchtbeweging, veel vocht, maar gedijen niet bij temperaturen hoger dan 20 graden Celsius. Deze soorten zullen in onze terraria meestal wel groeien, maar niet bloeien, en de bloemen zijn bij orchideeën nou net het spectaculairst. Het is in dit artikel niet te doen om hier al te uitgebreid op in te

Links: Een ouderwetste Wardian Case, de voorloper van onze terraria. Rechts: Mangroveplant

Van boven naar beneden: Een vrouwtje van *Dendrobates tinctorius azureus* daaronder een mannetje uit de kweeklijn van Erik Wevers. Onder: *Nepenthes* hybride. Rechts: *Melanophryniscus stelzneri*.

gaan, maar een paar soorten wil ik even noemen die het redelijk doen in onze terraria: *Aerangis biloba*, *Asco-centrum miniatum*, *Bulbophyllum makoyanum*, *Phalaenopsis equestris* en *Rodriguezia lanceolata*. Verder zult u via boeken en andere gifkikkerliefhebbers informatie moeten vergaren over welke soorten het in uw terrarium eventueel goed zullen doen. Bedenk dat ieder terrarium een ander klein microbiotoopje is. Ik kan u dan ook geen standaard adviezen geven, maar probeert u het eens met deze planten, de verscheidenheid in vormen en kleuren is werkelijk ongelooflijk, daar zijn pijlgifkikkers niets bij. Het is toch prachtig om dit te kunnen combineren met onze kikkers. Neem bijvoorbeeld *Psynorchis pusilla*, een plantje dat ik al had toen ik 16 jaar was. Ik ben nu 43 en de planten bloeien nog steeds. De hele groep van miniorchideeën is vooral geschikt voor onze terraria. Sommige zijn zo klein als mos en er passen er dan ook vele in een terrarium. Op de foto's kunt u zien dat zo een plantje naar verhouding wel grote bloemen kan hebben, die er uit kunnen zien als insecten of iets "from outer-space". Om nog even op dat mos terug te komen, dit zie ik in een terrarium en zeker op de bodem als plantengroep nummer 1 om in het terrarium te hebben. Het hoort gewoon erg bij een tropisch terrarium. Zoals ik een vorige keer al schreef is het ook ideaal om onze kikkers daarop te fotograferen. Het groen van het mos past perfect bij onze kikkers en geeft rust op de foto. Bij het padje op de foto is daardoor zelfs de onderkant erg duidelijk te zien.

Het is uiteraard ook interessant om eens een plantengroep te proberen die je niet zo snel in een terrarium verwacht. Zo zag ik eens in een aquarium winkel planten te koop van een soort mangrove, die ik heb uitgeprobeerd in mijn grote terrarium. Ik heb de plant half met zijn wortels onder water ge-

Van boven naar beneden:
Tillandsia crocata, *Psymorchis pusilla*, *Tristella* mini orchidee

zet en af en toe zelfs een beetje zout bij zijn wortels gestrooid. De plant deed het prima, te goed zelfs. Dus moest hij eruit omdat vooral de bladeren steeds groter werden en het licht voor de bodemplanten wegnamen. Dit is natuurlijk niet zo gek, want mangroven zijn tenslotte bomen. De plant staat daarom nu in een kas.

Ook de vleesetende planten vormen een erg interessante plantengroep. Dit zijn ook planten met een ongelooflijke verscheidenheid aan vormen en kleuren. Helaas zijn de meesten absoluut niet geschikt voor een permanent tropisch terrarium. Ook hier geldt weer, laat u goed informeren door iemand die er verstand van heeft. Op de DN-kikkerdagen staan standhouders die u hier goede informatie over kunnen geven. Het geslacht *Nepenthes* bijvoorbeeld omvat klimmende planten met bekers, die echter vaak te groot zijn om in een terrarium met gifkikkers te planten. Dit is vooral vanwege het feit dat onze kikkers niet uit deze bekers kunnen ontsnappen en dus door de planten verteerd zouden worden. Er zijn zelfs al eens dode ratten in deze bekers gevonden. Tegenwoordig wordt er wat afgekruid binnen dit geslacht en zijn er bij diverse kwekers *Nepenthes* met kleine bekertjes te vinden. U moet om ongelukken te voorkomen in ieder geval de plant afstemmen op het formaat kikker.

Nog een familie planten die onbekend, maar erg geschikt is voor onze terraria, is het geslacht *Gesneriaceae*. Op de foto's ziet u een *Episcia aupeata*, een bodembedekker met prachtig gemarmerd blad en heftig rode bloemen (kikkerbestuiver). *Episcia's* kunnen ook erg goed met weinig licht leven. Zowel de bloem als het blad is dus mooi bij deze plant. De klimplanten binnen dit geslacht die verkrijgbaar zijn, zijn *Columnnea* en *Aeschynanthus*. Beiden hebben wel wat licht nodig en bloeien dan fel oranje-rood. Ze worden beiden in de natuur door vogels bestoven. Van de *Gesneriaceae* is de soort *chizita* ook erg geschikt voor de bodem van een terrarium. Van deze planten familie is *Sinningia pusilla* wel de bekendste. Het is een dwergplantje dat constant bloeit met lila-roze of witte bloempjes. Vraag er eens naar bij een plantenhandelaar op een DN-kikkerdag. Deze plantenfamilie verdient echt meer aandacht van ons terrarianen.

Een paartje springspinnen

Over bromelia's hebben we het al gehad, maar hier volgen nog wat suggesties voor soorten in onze terraria: vele soorten *Tillandsia*'s, alle *Cryptanthussen*, *Guzmania*'s, *Neoregelia lilliputiana* en *Neoregelia ampullacea*, *Neoregelia* "Fireball". Op onze kikkerdagen is bijna altijd *Tillandsia crocata* te koop. Als die bloeit, moet u de ruiten van het terrarium op een kier zetten, want deze plant geurt echt hemels! Zoveel geur uit zo een klein geel bloemetje. Ook hier weer, laat u

adviseren over hoe en wat er aan bromelia's in uw terrarium kan groeien onder de omstandigheden van uw terrarium. Als u de juiste planten in het terrarium kiest, die voldoen aan de omstandigheden in dat terrarium en verder aan uw en uw kikkers eisen, zult u zien dat het geheel u veel beter zal bevallen en voldoen. Dan kan het gebeuren dat geheel onverwacht er uit een bromelia koker een jong kikkertje huppelt. Of dat er een compleet eco-systeem in uw terrarium ontstaat, zo-

als bij mij in mijn grote terrarium (200 x 150 x 85cm), waar vele soorten planten met en door elkaar leven. Zo huppelen er al jaren een tiental *Dendrobates tinctorius "azureus"* rond met een *Phyllobates vittatus* man voor het geluid. Niet dit leven, maar "bijkomstige" dieren geven aan dat het voor hen een goed werkend stukje natuur is. De vele waterslakken, pissebedden, die stinkende duizendpoten en zelfs kleine tropische mieren leven allen samen zonder dat de een de ander overheerst. Landslakken vang ik zelf weg, want deze zijn een ramp voor orchideeënwortels. Deze diertjes zijn vanzelf of via grond en planten in het terrarium terechtgekomen. De mieren worden door de *azureus* erg graag gegeten, en zo blijft hun aantal op peil. Ze zitten er nu al zeker vier jaar in, maar komen nooit buiten het terrarium. Het grappigst zijn de springspinnen die van buiten in de tuin hun weg naar binnen gevonden hebben. Dat moet voor hen een paradijsje zijn: een plek met altijd mooi weer en fruitvliegen bij de vleet. Hun populatie houdt al ruim drie jaar lang stand in het terrarium, en de kikkers eten alleen de jonge spinnetjes. Omdat het terrarium zo hoog en dicht beplant is, blijven er altijd genoeg in leven om

Episaia capreata

de populatie op peil te houden. De volwassen spinnetjes worden een centimeter groot en zijn prachtig gete-

kend bruin-wit-zwart. Vooral hun gedrag is erg interessant en boeiend om te zien. Bij en territorium gevecht

maken mannetjes gebruik van lichaamsstaal door het heen en weer bewegen van hun ledematen. Springspinnen hebben een zeer goed gezichtsvermogen en veel van hun gedrag is dan ook virtueel. Wat dus voor ons weer handig is, want het is dus te bestuderen. Ze zijn ook in het geheel niet mensenschuw en volgen je vinger als je ermee beweegt. U hoort en ziet het, een compleet ingericht terrarium met alles erop en eraan is een genot om te beleven. Ik zou dus zeggen, probeer het ook eens om nog meer uit onze hobby te halen, want "Genieten van de natuur is een van de grootste schatten van het leven".

Bij een goede verzorging van *Oophaga pumilio* kan er onverwacht en jonge kikker uit een bromelia kruipen.

Symposiumdag 2009

DN organiseert in 2009 weer een symposiumdag die wij iedereen kunnen aanraden. Dit is dé dag om onze vereniging een leerzame, toekomstgerichte en bovenal gezellige input te geven. Naast een aantal zeer interessante lezingen is er natuurlijk ruimschoots de mogelijkheid om met de mede hobbyisten te praten over onze hobby. Tevens wordt aan het eind van de dag de algemene ledenvergadering gehouden.

Wanneer: 22 februari 2009

Waar: 'T Veerhuis, Nijenmonde 4, 3434 AZ in Nieuwegein Zuid

Aanvang: 10.30 uur (zaal open vanaf 9.45 uur)

Kosten: DN leden 5,- euro, niet leden 7,50 euro incl. 1 consumptie bij aankomst (koffie/thee)

10.30 - 11.30 uur: Aan de hand van vele foto's van zijn Amazone-expedities en van zijn grote verzameling planten geeft Gert Hoogenstrijd een lezing; Expeditie Palu-Flora. Tijdens deze lezing wordt een reis gemaakt door het amazonegebied en wordt nader ingegaan op het kweken van planten in een paludarium. Met meegenomen planten en materialen zal Gert zijn kennis met u delen zodat zowel de beginnende liefhebbers als de zogenaamde freaks aan hun trekken zullen komen. Verschillende planten zullen worden verloot ter promotie van de DN-vereniging en ARARAFLOA.COM.

11.30 - 12.15 uur: Het team van antforum zal uitleg geven over het houden van mieren. Dankzij de ontwikkeling van het eusociale leven zijn mieren één van de succesvolste diergroepen op het land geworden. Het houden van kolonies van dieren is een extra uitdaging, maar ééntje die zeker de moeite waard is om te proberen. Een beetje uitleg over de biologie van de mier zal toelaten om nadien beter het houden van mierenkolonies uit te kunnen leggen. Tijdens de pauze krijgt u de gelegenheid om diverse soorten formicaria te bezichtigen.

12.15 - 13.30 uur: lunch

13.30 - 15.00 uur: Een zeer interessante lezing door Peter Janzen, hij coördineert kweekprogramma's voor amfibieën in samenwerking met zowel dierentuinen als particulieren. Deze lezing gaat over pogingen die gedaan worden om het uitsterven van amfibieën, dat wereldwijd gaande is, uit te leggen en welke stappen ondernomen moeten worden om de Amphibian Ark in het leven te roepen. Het doel en de werkwijze van Amphibian Ark worden beschreven en ook de medewerking/hulp vanuit Duitsland, Oostenrijk, en Zwitserland om kweekprogramma's op te zetten. De spreker zal voorbeelden van bepaalde soorten en de manier van werken/kweken beschrijven. Één kweekproject wordt reeds op Europees niveau uitgevoerd. Houders van amfibieën worden opgeroepen om deel te nemen aan kweekprogramma's. Tijdens de lezing zullen de voorwaarden die hiervoor gelden door de spreker uitgelegd worden.

15.00 - 15.15 uur: pauze

15.15 - 16.15 uur: algemene leden vergadering

Voor de bezoekers bestaat de gelegenheid op eigen kosten een lunch te gebruiken uitgebreide koffietafel met soep en warm hapje, de kosten bedraagt hiervan 16,00 euro. Te reserveren bij aanmelding. Aanmeldingen kunnen via www.gifkikkerportaal.nl of via de mail: Symposiumdag@gifkikkerportaal.nl

